

Gönderilme Tarihi: 12 Haziran 2020; Revize Edilmiş Hali: 18 Haziran 2020; Kabul Tarihi: 19 Haziran 2020

KATILIM BANKASINDA HESAPLARI BULUNAN BİREYLERİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN BELİRLENMESİ: ERZİNCAN İLİ ÖRNEĞİ¹

Ayşe ESER²

Şule Yüksel YİĞİTER³

Öz

Finansal okuryazarlık, bir bireyin temel finans bilgilerine sahip olması, bu bilgiyi günlük hayatında uygulayabilmesini ve doğru kararlar verebilmesini sağlar. Finansal okuryazarlık kavramının öneminin anlaşılması ile birlikte bazı uluslararası kurumlar gerekli çalışmalarını yürütmeye başlamışlardır. Bu kapsamda söz konusu çalışma ile katılım bankasında hesabı olan bireylerin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, Erzincan ilinde faaliyet gösteren katılım bankalarının müşterilerine anket uygulanmıştır. Anketlerden elde edilen verilerin analizinde SPSS programı kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, katılımcıların ekonomiye kıyasla bankacılık işlemlerinde daha fazla bilgiye sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca erkek katılımcıların finansal okuryazarlık konusunda daha başarılı olduğu saptanmıştır. Elde edilen bulgular, finansal okuryazarlık eğitiminin önemini destekler niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Temel Finans, Finansal Okuryazarlık, Katılım Bankası.

JEL Kodları: G14, G21, I22.

DETERMINATION OF FINANCIAL LITERACY LEVEL OF INDIVIDUALS WHO HAVE ACCOUNTS IN THE PARTICIPATION BANK: ERZİNCAN PROVINCE

ABSTRACT

While globalization is progressing very fast, the level of financial knowledge of individuals does not increase at the same speed. This inverse proportion emerges as a loss for individuals and the economy. Financial literacy enables an individual to have basic financial information, to apply this information in his daily life and to make the right decisions. With the understanding of the importance of the concept of financial literacy, some international institutions have started to carry out the necessary studies. In the study, it was aimed to determine the financial literacy level of the individuals who have an account in the participation bank. For this reason, a survey was applied to the customers of the participation banks operating in the Erzincan province. The results of the study revealed that the participants had more information in banking transactions compared to the economy. In addition, male participants were found to be more successful in financial literacy. The findings obtained support the importance of financial literacy education.

Keywords: Basic Finance, Financial Literacy, Participation Bank.

JEL Codes: G14, G21, I22.

GİRİŞ

Yaşamın her evresinde bireyler hayatlarını devam ettirebilmek için gerek ekonomik açıdan gerekse fizyolojik açıdan belirli miktarda gelir elde etmeleri gerekmektedir. Tek başına gelirin elde edilmesi yeterli değildir. Bununla birlikte gelirin planlı bir şekilde yönetebilmesi de zorunludur. Bireyler elde ettikleri gelirlerini harcayarak ya da tasarruf yaparak tüketebilirler. Sadece tasarruf yapmakla bireylerin refahında ilerleme olmayacaktır. Aynı zamanda tasarruf için ayırdıkları paranın

¹ Bu makale "Katılım Bankasında Hesabı Bulunan Bireylerin Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi: Erzincan İli Örneği" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir (Özet bildiri olarak 2. Hoca Ahmet Yesevi Kongresinde Sunulmuştur).

² Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Öğrencisi, ozklayse@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6226-2773

³ Dr.Öğr.Üyesi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, syigiter@erzincan.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3230-5784

hangi yatırım araçlarında değerlendirilmesi de önemli bir konudur. Bu nedenle bireylerin tasarruflarını yönetebilmesi ve bilinçli kararlar vermesi finansal okuryazar olduğunun ilk adımıdır diyebiliriz.

20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren finansal yatırım araçlarının çeşitlenmesi ve giderek daha karmaşık hale gelmesi, yatırımcıların kararlarını daha zor vermelerine sebep olmuştur. Bu nedenle tasarruf sahiplerinin daha rasyonel ve bilinçli kararlar verebilmeleri için temel düzeyde de olsa finans bilgisine sahip olmaları gerekmektedir. Finansal eğitim, hane halkının yatırım kararlarını bilinçli olarak vermeleri ve bunların eksi yönlerinden korunmaları açısından büyük önem taşımaktadır. Finansal eğitim aynı zamanda finansal farkındalığı artırmakta, tasarruf sahiplerinin artan sorumluluklarının ve üstlendikleri risklerin farkına varmalarında yardımcı olmaktadır.

Finansal okuryazarlık sadece bireysel yatırımcılar için değil aynı zamanda bütçesini denkleştirmeyi, araç satın almayı, borçlarını dengeli yönetmek isteyenleri, çocuklarının eğitimini karşılamayı ya da emeklilik döneminde daha refah bir hayat geçirmeyi planlayan bireyler içinde kayda değer bir konudur.

1. FİNANSAL OKURYAZARLIK

En basit haliyle okuryazarlık okuma ve yazma eylemlerinden oluşmaktadır. Türk Dil Kurumu (TDK), okuryazar kavramını okuması yazması olan, öğrenim görmüş (kimse), okuryazarlığı ise “okuryazar olma durumu” olarak tanımlamaktadır (<http://tdk.gov.tr/>,14.02.2019).

Altun’a göre okuryazarlık; bilgi ve beceriyi doğru bir şekilde kullanabilmemize, birbirimizle paylaşmamıza, yorumlayabilmemize ve kendi kültürümüzde bulunan semboller sistemini kullanarak bizden sonraki nesillere aktarmamıza yardımcı olacak bir araçtır (Altun, 2005: 2).

OECD (Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü) 2000 yılında yayınlamış olduğu bir raporda okuryazarlık konusuna değinmiştir. Bu raporda; okuryazarlık kavramının belirli bir kapasite veya davranış biçimi olabileceğini ve ayrıca günlük hayatımızda yazılı bilgiyi anlama ve onu kullanma yeteneği olarak tanımlamıştır (Baysa, 2015: 4).

Finansal okuryazarlık, bir bireyin temel finans bilgilerine sahip olması, bu bilgiyi günlük hayatında uygulayabilmesini ve doğru kararlar verebilmesini sağlar. Bu kavram son dönemlerde ilgi görmüş ve üzerine yapılan araştırmalar sıklık kazanmıştır. Finansal okuryazarlığın bireylerin yaşam kalitesi üzerindeki etkileri son derece önemlidir. Bütün bireyler günlük hayatlarını devam ettirebilmek için bir takım finansal kararlar vermek durumundadırlar. Sahip olduğu kıt finansal kaynaklar ile maksimum fayda elde etmek isteyen her birey finansal anlamda okuryazar olmak durumundadır. En basit haliyle bir çocuğun aldığı harçlığın bir kısmını harcayıp, kalan kısmını kumbaraya atması bir finansal karar niteliğindedir. Özellikle son dönemlerde yaşanan ekonomik krizler ailelerin maddi sıkıntılar yaşamasına neden olmuştur. Bu ve benzeri olaylar finansal okuryazarlığın önemini daha da artırmaktadır.

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD), finansal okuryazarlığı şu şekilde tanımlamaktadır: Finansal okuryazarlık bireylerin, toplumların finansal açıdan daha refah bir duruma

gelmesi, ekonomik hayata katılımın artırılabilmesi için, kişilerin finansal kararlarında etkili olacak bilgi, anlayış ve bunların kullanılma yeteneğidir (OECD, 2011: 13)

1.1. Finansal Okuryazarlığın Özellikleri

İnsanlar olağan yaşam sürecinde birçok finansal araç kullanmak ve finansal kararlar almak durumuyla karşı karşıya kalmaktadır. Kredi kartlarının kullanılması, ihtiyaç duyulan kredinin en uygun faiz oranı ve ödeme koşulları ile temin edilmesi, tasarruf edilecek miktarın belirlenmesi, karlı yatırım alanlarının tespit edilmesi gibi alınması gereken birçok kararda finansal okuryazarlık daha da önemli hale gelmektedir (Lusardi, 2008).

Finansal okuryazarlık finansal kararlarda olması gereken asgari bilgi düzeyini ifade etmektedir. Kişinin ileri derecede uzmanlık bilgisini gerektiren menkul kıymet değerlendirme bilmesinden ziyade, menkul kıymetler arasındaki basit farkları bilmesi finansal okuryazarlık açısından yeterli kabul edilmektedir. Yeterli finansal bilgiye sahip olan kişinin bütçesini dengeli yönetmesi ve ihtiyaç duyduğu noktalarda ise nasıl, nereden yardım alacağını bilmesi kavramın temelini oluşturmaktadır. (Gökmen, 2012).

Finansal okuryazar olan bireylerin sahip olduğu ortak özellikler aşağıda sıralanmaktadır (Hilgert ve Hogarth, 2002: 1-2);

- Bu kişiler eğitim düzeyi yüksek ve bilgi birikimi yeterli kişilerdir. Finansal alanlarda birçok konuda bilgi sahibidirler,
- Finansal alandaki temel kavramları anlar,
- Söz konusu alandaki bilgilerini kullanarak karar alabilirler.

Finansal okuryazarlığı tanımlayan çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalarda genel olarak finansal okuryazarlık en temel anlamda, kişilerin yeterli finansal bilgiye sahip olmaları, kendi bütçelerini yönetebilmeleri, kendi yatırım kararlarını vermeleri şeklinde tanımlanmaktadır. Dolayısıyla finansal okuryazarlık finansal bilgilerin araştırılması, değerlendirilmesi ve finansal kararlarda kullanılması şeklinde üç ana yeteneğin kişide bulunmasını gerektirmektedir (Wagland, 2006).

Finansal okuryazarlık alanında çok sayıda çalışma mevcuttur ve bu çalışmalar birtakım ortak sonuçlara ulaşmıştır. Buna göre (Hopley, 2003: 10);

- Finansal okuryazarlık, tüm finansal kurumlar tarafından bireylere sunulan hizmetlerin tümünü kapsmalıdır.
- Finansal okuryazarlığın gelişmesi tüketici menfaatlerinin korunması açısından da önem taşımaktadır.
- Yaşı ilerleyen bireyler finansal okuryazarlık eğitimlerine katılmak için daha somut sonuçlar görmek istemektedir.
- Finansal okuryazarlık programlarının başarılı olabilmesinin koşulu, eğlenceli, kolay ulaşılabilir olması ve hedeflenen topluluğa uygun yapılmasıdır.

- Ayrıca eğitimlerin küçük yaşlarda başlaması da önem taşımaktadır. Örneğin çocuklara kumbara ile küçük yaşta tasarruf alışkanlığının kazandırılması gibi.
- Eğitimlerde kullanılan materyallerin yazılı olması ve temel düzeye uygun hazırlanması da diğer bir önemli nokta olarak kabul edilmektedir.

1.2. Finansal Okuryazarlığın Önemi

21. yy. da bireyler bilgiye ulaşabilmek için teknoloji çağını takip etmek, çok yönlü düşünmek ve etkili iletişim kurmak gibi becerilere sahip olmalıdırlar. Bu dönemde bireylerin bilinçli seçimler yapması, belirlediği hedeflere en doğru şekilde ulaşması, akıllı harcamalar yapması ve emeklilik dönemlerinde refah kaybı yaşamaması için gerekli olan koşullardan biriside finansal okuryazarlıktır. Finansal okuryazarlık sadece banka işlemlerinde bilgi sahibi olmak değil aynı zamanda hayatımıza yön verebilmemiz için ihtiyaç duyduğumuz bir yetenektir.

Gittikçe daha önemli hale gelen finansal okuryazarlık kavramının bireyler arasındaki etkinliğinin artırılabilmesi için gerekli eğitim programlarının düzenlenmesi gerekmektedir. Bunun içinde yapılması gereken ilk önce eğitimin niteliklerinin belirlenmesidir. Toplumun farklı kesimlerinin farklı ihtiyaçları söz konusudur. Bu nedenle eğitimin verileceği kesimin ihtiyaçlarının belirlenerek, uygun eğitim programlarının düzenlenmesi önem taşımaktadır (Temizel ve Bayram, 2011: 74). Hemen hemen her ülkede finansal okuryazarlık oranı hala istenilen seviyeye gelememiştir. Her coğrafyada farklı kesimlere hitap eden çeşitli eğitimler verilerek ülkelerin kalkınması ve daha bilinçli nesiller yetiştirmek amaçlanmaktadır.

Finansal serbestleşme, finansal piyasalar arasındaki sınırların ortadan kalkması, piyasalardaki güçlü rekabet, yeni finansal ürünlerin geliştirilmesi ve kamu otoritelerinin özellikle emeklilik dönemi için bireylere yaptığı yönlendirmeler finansal okuryazarlığın önemini artırmaktadır (Shaari vd., 2013: 279).

Bireylerin finansal okuryazarlık açısından yetersiz olması, yanlış kararlar almalarına neden olabilecek, bu durum ise refah kaybı olarak aileden başlayarak tüm toplumu etkileyebilecektir (Comcec, 2013: 37).

2. LİTERATÜR TARAMASI

Loibly ve Hira (2005) bir sigorta acentesinde çalışan beyaz yakalı işçilerin, işveren tarafından sağlanan finansal bültenleri, finansal yayınları ve internet gibi kaynakları kendi çabalarıyla kullanarak finansal bilgi düzeylerini yükseltmeyi ve bu durumun kariyer memnuniyeti üzerindeki etkisini analiz etmiştir. Çalışma sonucunda kendiliğinden öğrenme yönteminde, finansal tatmin ve kariyer memnuniyeti arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyini konu edinen Cude vd. (2006) öğrencilerin finansal bilgi ve davranışları nasıl elde ettiklerini ve bazı öğrencileri diğerlerinden daha büyük finansal risk altında bırakan faktörleri araştırmıştır. Bu noktada ebeveynlerin, çocuklarının finansal anlamda sosyalleşmesinde önemli rol oynadığı ortaya çıkmaktadır. Tüm bu sonuçlar kampüs içi finansal eğitimin eksikliğini ortaya koymakta ve finansal eğitimin ders programlarının bir parçası

olması gerektiğinin altını çizmektedir. Ayrıca öğrencilerin ve ebeveynlerin, finansal konular hakkında bilgi ve kaynakları bulabilecekleri bir finansal eğitim Web sitesi geliştirilmesi olası çözümler arasında sunulmaktadır.

Finansal okuryazarlık ve yatırım kararları ilişkisini inceleyen Al-Tamimi ve Kalli (2009), katılımcılarını Birleşik Arap Emirliklerindeki yatırımcıların oluşturduğu çalışmada, finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olduğunu belirlemiştir. Finansal okuryazarlık seviyesinin gelir düzeyi, kişilerin sahip olduğu birçok nedenden etkilenmektedir (Eğitim durumu, sosyal yaşam v.b.) Kişilerin gelir düzeyi ve eğitim seviyesi yükseldikçe finansal okuryazarlığın arttığı araştırmalarda ortaya konulmaktadır. Ayrıca yapılan araştırmalar dini inançlarında yatırım kararlarını etkilediğini göstermektedir.

Clercq ve Vender (2009), yaptıkları çalışmada demografik faktörlerin finansal okuryazarlığa etkisini araştırmışlardır. Çalışmada Güney Afrika'da yeminli mali müşavirlik eğitimi alan 903 lisans öğrencisinin cinsiyet, yaş, dil, gelir ve ırk temelinde finansal okuryazarlık seviyeleri incelenmiştir. Clercq ve Vender çalışmalarında ulaştıkları sonuçlarının benzerlerine Lusardi vd. (2010) yılında yaptığı çalışmada da ulaşılmış ve finansal okuryazarlığın demografik faktörlerden etkilendiği ortaya konmuştur.

Sekita'nın (2011) çalışmasında ise Japonya'da gelir seviyesi düşük bireyler, gençler, eğitim seviyesi düşük bireyler ve kadınların finansal okuryazarlık düzeylerinin yüksek olmadığı görülmüştür. Aynı zamanda finansal okuryazarlığın emeklilik planı yapma düşüncesini arttırdığı da elde edilen bilgiler arasındadır.

Temizel ve Bayram (2011); yaptıkları çalışmada, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinin temel finans bilgilerini incelemiştir. Çalışma sonucunda öğrencilerin bütçelerini yönetme konusunda kendilerini olduğundan daha yeterli algıladıkları ortaya konmuştur. Yazarlar yapılan tespitler sonucunda finansal okuryazarlık eğitiminin önemine dikkat çekmiş ve eğitim müfredatına konulmasının gerekliliğinden bahsetmiştir.

Atkinson ve Messy (2012) 14 ülkede gerçekleştirilen OECD Uluslararası Finansal Eğitim Ağı pilot çalışmasında, sosyo-demografik olarak ülkelerdeki finansal bilgi, davranış ve tutumdaki değişikliklere odaklanmıştır. Araştırma sonucunda genel olarak her ülkenin temel düzeyde bir finansal bilgisinin var olduğu fakat bileşik faiz ve finansal ürünlerin çeşitliliği konularında nüfusun büyük oranın bilgisiz olduğu anlaşılmıştır. Bazı bireyler konuları bilmediklerini itiraf etmek yerine sorulara yanlış cevap vererek, finansal anlamda aşırı güvenli olduklarını zannetmektedir. Ayrıca her ülkede kadınların erkeklere göre daha düşük düzeyde finansal bilgi birikimine sahip olduğu ve bu ülkelerin eğitim çalışmalarına başlamaları gerektiği önerilmektedir.

Lusardi ve Scheresberg'in (2013) yaptığı bir çalışmada; finansal okuryazarlık düzeyi düşük bireylerin daha yüksek faiz oranı ile borçlandığını ve matematik becerilerinin ise daha düşük olduğunu ortaya koymuşlardır. Çalışma ile bireylerin borçlanma maliyetleri ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında bir ilişki olduğu ileri sürülmektedir.

Nicolini, Cude ve Swarn (2013) ise dört ülke arasındaki (Kanada, İtalya, İngiltere ve ABD) finansal okuryazarlık düzeyini analiz etmiştir. Amaç, bir ülkedeki finansal okuryazarlıkla ilgili faktörlerin diğer ülkelere de genelleştirilip genelleştirilemeyeceği ya da her ülkeye özgü ulusal karakteristiklerin ayrı ayrı değerlendirilmesinin gerekli olup olmadığını gün yüzüne çıkarmaktır. Sonuçlar, hane halkının kişisel finans durumları açısından ülkeler arasında ulusal ve kültürel önemli farklılıkların olduğunu göstermiştir. Politika yapımcıların, ülkeleri için finansal okuryazarlık değerlendirme araçları geliştirirken bu farklılıkları göz önünde bulundurmaları tavsiye edilmiştir.

Er vd. (2014) tarafından yapılan çalışmada finansal kavramlara aşinalığı olan İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencileri ile sayısal yetenekleri yüksek olan Mühendislik Fakültesi öğrencileri finansal okuryazarlık açısından karşılaştırılmıştır. Sonuçlar, öğrencilerin %31,7 sinin yüksek, %30,1 inin orta, %16 sının ise düşük düzeyde finansal okuryazarlığa sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Yapılan analizler sonucunda öğrencilerin okuduğu bölümler ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Öztürk (2014); Süleyman Demirel üniversitesindeki akademik personellerin finansal okuryazarlık oranının ölçülmesi üzerine yaptığı çalışmada 325 kişilik bir örneklem kullanmıştır. Çalışmanın amacı akademik personelin finansal bilgi, finansal davranış ve finansal tutum sorularına vermiş oldukları cevaplarla finansal okuryazarlıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Yapılan analizler sonucunda akademik personellerin finansal okuryazarlık düzeylerinin iyi olduğu, fakat finansal eğitime ihtiyaç duydukları ortaya çıkmıştır.

Cinsiyet ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı bir ilişkinin var olduğunu savunan Almenberg ve Dreber (2015) kadınların erkeklere göre daha düşük finansal okuryazarlık düzeyine sahip olduklarını vurgulayarak, kadınlar ve erkekler arasında hisse senedi piyasasına katılım ve finansal okuryazarlık düzeyleri arasında var olan farkı incelemişlerdir.

Gutnu ve Cihangir'in (2015) Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi personellerine yaptığı bir çalışmada, katılımcıların %84,7'sinin Dünya'daki ve Türkiye'deki ekonomik ve finansal gelişmelerle yakından ilgilendiği ve %25'inin bu gelişmeleri düzenli olarak takip ettiği, bu konuda hazırlanacak bir eğitim programı olması durumunda katılımın yüksek olacağını ortaya koymuştur. Ayrıca çalışmada katılımcıların piyasalara ve ekonomiye ilişkin bilgileri genellikle internet ve televizyondan takip ettikleri tespit edilmiştir.

Güler (2015) yaptığı çalışmada hane halkının finansal okuryazarlık düzeyinin tespit edilmesi amaçlanmış ve demografik özelliklerin finansal okuryazarlık düzeyi üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bunlara ek olarak tüketicilerin finansal okuryazarlık düzeyinin, borçlanma ve tasarruf davranışını nasıl etkilediği ölçülmek istenmiştir. Bu bağlamda Sakarya ilinde ikamet eden 453 tüketiciye anket yapılmıştır. Ulaşılan sonuçlar hane halkının %50'den fazlasının finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olduğunu, finansal okuryazarlık ile demografik özellikler ve tasarruf davranışı arasında anlamlı bir ilişkinin varlığını ortaya koymaktadır. Ayrıca çalışma sonucunda finansal okuryazarlık düzeyi ile borçlanma davranışı arasında herhangi bir ilişki saptanamamıştır.

Küçükaslan (2017) Kayseri ili serbest muhasebeci ve mali müşavirler üzerine yaptığı çalışmada, 102 Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavir' in finansal okuryazarlık düzeylerini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın genel amacı ise finansal sistem dahilinde bulunan meslek elemanlarının finansal okuryazarlığa verdiği önem ve finansal okuryazarlığın sistemdeki yerinin tespitine ışık tutmaktır. Araştırma neticesinde belli niteliklere sahip Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler arasında finansal okuryazarlık düzeyinde farklılıklar olduğu ortaya konmuş, söz konusu farklılıkların en dikkat çekicisi olarak da mesleki deneyimin artması ile finansal okuryazarlık düzeyinin artış gösterdiği olmuştur. Bunun yanı sıra cinsiyet ve eğitim durumuna bağlı olarak finansal okuryazarlık düzeyinin anlamlı şekilde değiştiği gözlenmiştir.

Kandemir (2018)Adana İlinin Çukurova ilçesindeki bireylerin yatırım konusunda yeteri kadar bilgi sahibi olup olmadığını ve buna ek olarak, tasarruf sahiplerini yatırım ile ilgili karar süreçlerinde hangi faktörlerin etkilediğini analiz etmiştir. Analiz sonucunda anketin tesadüfü olarak uygulandığı işletmelerin, esnafın, öğrencilerin ve emeklilerin finansal okuryazarlık oranının düşük seviyede olduğu anlaşılmıştır. Bireylerin yatırım konusunda başarılı olamamalarının nedenleri; gelecek kaygısı, gelirlerinin günlük yaşamları için yetersiz kalması ve finansal ürünlere olan ilgisizlik olarak sıralanmaktadır. Yazar bu durumun iyileştirilmesi için finansal eğitime önem verilmesi gerektiğini savunmaktadır.

3. ARAŞTIRMA

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Çalışmanın temel amacı, Erzincan' da ki katılım bankalarında hesapları bulunan bireylerin temel düzeyde finansal okuryazarlık durumlarının belirlenmesidir. Bu amaca bağlı olarak, bireylerin finansal okuryazarlık konusunda ne kadar bilgiye sahip olduğu, kendilerini finansal okuryazarlık konusunda ne ölçüde yeterli gördükleri, bazı finansal kavramlara ilişkin ne düzeyde bilgi sahibi olduğu ve finansal kararları vermede hangi kaynaklardan yararlandığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

3.2. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmanın evrenini Erzincan ili hane halkının finansal tüketici olan grubu oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme tesadüfü örnekleme yöntemlerinden basit tesadüfü örnekleme yöntemi kullanılarak oluşturulmuştur (Yıldırım, 2017: 71). Araştırmanın örnekleme söz konusu yöntem dâhilinde Erzincan ilinde faaliyet gösteren katılım bankalarında hesapları bulunan bireylerden oluşmaktadır. Erzincan ilinde araştırmanın yapıldığı tarihte dört katılım bankası faaliyet göstermektedir. Bu bankalardan bir tanesi çalışmaya katılmayı kabul etmemiştir. Bu nedenle anket diğer üç bankanın müşterilerine yapılmıştır.

Çalışmada veri toplama yöntemi olarak nicel araştırma türlerinden biri olan anket yöntemi kullanılmıştır. Anket formu hazırlama sürecinde ilgili literatürde yer alan çalışmalarda kullanılan sorular ve araştırmacının kendi geliştirdiği sorular yer almaktadır. Toplamda 26 sorudan oluşan ankette ilk iki bölümün soruları Kılıç, Ata ve Seyrek (2015) tarafından çalışılan Finansal Okuryazarlık: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma adlı makalenin anket formundan yararlanılarak hazırlanmıştır. On

dokuzuncu ve yirminci sorular Bayram (2010); yirmi dördüncü soru Güler (2015); yirmi beşinci ise soru Saraç (2014) tarafından kullanılan sorular baz alınarak hazırlanmıştır.

Anket formunun ilk bölümü katılımcıların cinsiyeti, yaşı, medeni durumu, eğitim düzeyi, meslek ve gelirlerini ölçen demografik sorulardan oluşmaktadır.

İkinci bölümde “Doğru”, “Yanlış” ve “Fikrim Yok” gibi cevap seçeneklerini içeren sorular yer almaktadır.

Anketin geriye kalan kısmında ise bireylerin finansal durumunu yönetmedeki başarı düzeyi, gelirlerini harcama ve yönetme bilgilerini nereden öğrendikleri, tasarruf yapıp yapmadıkları, kredi kartı hesap ekstrelerinde yer alan ifadeleri anlama düzeyleri, en çok bilinen temel finansal kavramlar ve sık kullanılan bankacılık ürünlerini/işlemlerini ölçen sorular yer verilmiştir.

Ankete katılmayı kabul eden bankalar hesabı bulunan müşteri sayılarını vermeyi müşteri politikaları gereği kabul etmediğinden, ana kütle sayısına ulaşamamıştır. Araştırma çerçevesinde oluşturulan anket formu 25.03.2019 – 15.04.2019 tarihleri arasında söz konusu banka müşterileri ile yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Bu süre zarfında toplamda 240 katılımcıdan geri dönüş sağlanmıştır. Yapılan incelemeler neticesinde 29 anketin eksik veya hatalı doldurulduğu tespit edilmiş, kalan 211 anket üzerinden analizler yapılmıştır. Anket sonucunda elde edilen veriler SPSS 17.0 (Statistical Package for Social Sciences) programına aktarılarak istatistiksel olarak test edilmiştir.

Güvenilirlik (reliability); araştırmanın aynı şartlarda, aynı ölçme aracı ile yinelenmesi halinde tutarlı bir şekilde sonuç vermesi ve sonuçlar arasında uyumluluk sağlanması durumudur (Yıldırım, 2017). Uyumluluk ve tutarlılık arttıkça, araştırmanın güvenilirliği de aynı oranda artmaktadır. Test maddeleriyle ilgili sorulara verilecek cevapların doğru/yanlış veya evet/hayır şeklinde iki seçenekten meydana gelmesi durumunda KR-20, üç ya da daha fazla seçenekten oluşması halinde ise Cronbach tarafından geliştirilen “Alfa” katsayısı kullanılmaktadır (Büyüköztürk, 2015: 182-183).

Araştırmanın güvenilirliği Alfa katsayısı ile ölçülmüştür. 0 ile 1 arasında değer alan Alfa (α) katsayısı aşağıdaki gibi yorumlanmaktadır (Kalaycı, 2010: 405);

- $0,00 < \alpha < 0,40$ ise ölçek güvenilir değildir,
- $0,40 < \alpha < 0,60$ ise ölçeğin güvenilirliği düşüktür,
- $0,60 < \alpha < 0,80$ ise ölçek oldukça güvenilirdir,
- $0,80 < \alpha < 1,00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilirdir şeklinde ifade edilebilir.

Katılım bankasında hesabı olan bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerini ölçmek için uygulanan ölçeklerin güvenilirlik analizi sonuçları Tablo da gösterilmiştir.

Tablo 1. Ölçeklerin Güvenilirlik Analizi

Ölçek	CronbachAlpha Katsayısı	Madde Sayısı
Finansal Okuryazarlık	0,762	16

Finansal okuryazarlık ölçeği için CronbachAlpha katsayısı 0,762 bulunmuştur. Bu sonuç ölçeğin, yukarıda belirtilen aralıklara göre oldukça güvenilir olduğunu göstermektedir.

Verilerin normal dağılıp dağılmadığı birçok yöntem ile belirlenebilmektedir. Bunlardan biri de gözlem sayısının büyüklüğüne bakılarak karar verilen tekniktir. Gözlem sayısı 29'dan az olduğu durumlarda Shapiro-Wilk testi, gözlem sayısı 29 ve daha büyük olduğu durumlarda ise Kolmogorov-Smirnov testi kullanılmaktadır (Albayrak vd., 2005: 10). Bu çalışmada gözlem sayısı 211 olduğu için verilerin normal dağılıp dağılmadığı Kolmogorov-Smirnov testinin sonucuna bakılarak karar verilecektir. Finansal okuryazarlık faktörüne ait normallik testi sonuçları Tablo 2'de verilmiştir.

Normallik testi için kurulan hipotezler aşağıdaki gibidir:

H₀: Veriler normal dağılıma uygundur.

H₁: Veriler normal dağılıma uygun değildir.

Tablo 2. Verilerin Normallik Testi

	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	sig.	Statistic	df	sig.
Finansal okuryazarlık	0,176	211	0,000	0,862	211	0,000

Tablo da Finansal okuryazarlık faktörünün için p değeri her iki test içinde 0,05'ten küçüktür (p<0,05). Bu yüzden finansal okuryazarlık faktörü için, H₀ hipotezi reddedilerek verilerin normal dağılmadığı söylenebilir. Bu durumda finansal okuryazarlık faktörünün analizi için parametrik olmayan testler kullanılacaktır.

4. BULGULAR

4.1. Araştırmaya Katılan Bireylere Ait Demografik Bulgular

Bu bölümde araştırmaya katılan bireylerin; yaşı, cinsiyeti, medeni durumu, eğitim düzeyi, meslek grupları ve aylık geliri ile ilgili demografik değişkenlere ait frekans ve yüzde dağılımları verilmiştir. Demografik bulgulara ait frekans ve yüzde dağılımları Tablo3'teki gibidir.

Tablo 3. Katılımcıların Demografik Bilgilerine İlişkin Frekans Ve Yüzde Tablosu

DEMOGRAFİK FAKTÖRLER	N	YÜZDE (%)
CİNSİYET		
Erkek	139	65,9
Kadın	72	34,1
Toplam	211	100
YAŞ GRUPLARI		
18-27	46	21,08
28-37	90	42,7
38-47	41	19,4
48-57	18	8,5
58+	16	7,6
Toplam	211	100
MESLEK GRUPLARI		
Kamu Çalışanı	67	31,8
Özel Sektör	108	51,2

Serbest Meslek	3	1,4
Öğrenci	14	6,6
Emekli	13	6,2
Çalışmıyor	6	2,8
Toplam	211	100
MEDENİ DURUM		
Evli	138	65,4
Bekâr	73	34,6
Toplam	211	100
EĞİTİM DÜZEYİ		
İlköğretim	14	6,6
Lise	36	17,1
Ön Lisans	34	16,1
Lisans	84	39,8
Lisansüstü	43	20,4
Toplam	211	100
GELİR GRUPLARI		
0-1500TL	32	15,2
1501TL-3000TL	62	29,4
3001TL-4500TL	74	35,1
4501TL+	43	20,4
Toplam	211	100

Frekans ve yüzde tablosu incelendiğinde erkek katılımcıların sayısının kadın katılımcıların sayısına göre fazla olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaş gruplarına göre dağılımı incelendiğinde 28-37 yaş aralığındaki bireylerin % 47 ile en fazla sayıya sahip olduğu, 58+ yaş grubundaki bireylerin ise % 7,6 ile araştırmanın küçük bir kısmını oluşturduğu elde edilen bulgular arasındadır. Katılımcıların medeni durum dağılımı incelendiğinde ise evli kişiler % 65,4 ile çoğunluğu oluşturmaktadır. Katılımcıların meslek grupları dağılımına bakıldığında % 51,2 ile özel sektörde çalışan bireylerin ağırlıkta olduğu görülmektedir. En az yüzdeye ise serbest meslek grubundaki bireyler sahiptir. Katılımcıların gelir düzeyleri incelendiğinde ise iki gelir grubunun ön plana çıktığı görülmektedir. Bunlar % 35,1 ile 3001TL - 4500TL ve % 29,4 ile 1501TL-3000TL gruplarıdır. Anket çalışması sonucunda elde edilen verilerin büyük bir çoğunluğunun lisans mezunu bireylerin verdiği cevaplardan oluştuğu söylenebilmektedir.

4.2. Finansal Okuryazarlık Bilgi Düzeyini Ölçen Sorulara Ait Bulgular

Bu bölümde finansal okuryazarlığı ölçen “doğru, yanlış, fikrim yok”, “birden fazla seçenekli” ve “çoktan seçmeli” sorulara verilen cevaplara ilişkin analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4. Finansal Okuryazarlığı Ölçen Sorulara Verilen Cevaplara İlişkin Frekans ve Yüzde Tablosu

DOĞRU		YANLIŞ				FİKRİM YOK				
Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın
N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N
27	9,8	5	0,2	9	6,3	7	3,8	3	3,1	0
74	73,3	27	26,7	18	69,2	8	30,8	47	56	3

di											
ce n-	25	71,4	10	28,6	85	68,5	39	31,5	29	55,8	2
ler di	119	68,8	54	31,2	8	72,7	3	27,3	12	44,4	1
at iz	18	85,7	3	14,3	10,6	65,8	55	34,2	15	51,7	1
bi	10,3	67,8	49	32,2	12	80	3	20	24	54,5	2
çü											
lar eti	8	80	2	20	120	66,3	61	33,7	11	55	9
di sa di	105	72,9	39	27,1	7	77,8	2	22,2	27	46,6	3
r. ka	125	67,9	59	32,1	7	58,3	5	41,7	7	46,7	8
ni	11	68,8	5	31,3	127	69	57	31	1	9,1	1
da eri in											
	125	68,7	57	31,3	4	50	4	50	10	47,6	1
i											
ir.											

Verilen cevaplar enflasyon tanımının bireyler tarafından genellikle doğru bilindiğini ortaya koymaktadır. “Enflasyon paranın satın alma gücünü azaltır” ifadesine doğru cevap verenlerin % 69,8’ini erkekler oluştururken, %30,2’sini kadınlar oluşturmaktadır. Bireylerin dikkatini enflasyon düzeyine çeken “enflasyon oranı piyasadaki kredi faiz oranından yüksek ise kredi kullanmak avantajlıdır” ifadesine verilen cevaplar bireylerin bu konu hakkında tam bir bilgiye sahip olmadıklarını ortaya koymaktadır. “Borsada sadece hisse senedi alım-satımı yapılmaktadır” ifadesine yanlış diyen bireylerin % 68,5’i erkeklerden oluşurken % 31,5’i kadınlardan oluşmaktadır. Verilen cevaplar doğrultusunda bireylerin borsa faaliyetleri konusunda yeterli bilgiye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bireylerin bu konu hakkındaki yeterli bilgi düzeyi “Türkiye’deki menkul kıymetler borsasının adı Borsa İstanbul’dur”

ifadesine verdikleri cevaplarla örtüşmektedir. “Tüm bankalar aynı işlem ücreti ile çalışırlar, uzun vadeli kredi kullanmak kısa vadeli kredi kullanmaktan daha maliyetlidir, IBAN, uluslararası banka hesap numarasıdır, EFT, aynı bankadaki hesaplar arasında para transferi yapmak için kullanılır ve internet bankacılığı yardımıyla kredi başvurusu yapılabilir” ifadelerine katılımcıların çoğunlukla doğru cevap verdikleri görülmektedir. Bireylerin bu konulara ilişkin bilgi düzeylerinin iyi seviyede olduğu söylenebilir. Genel olarak bakıldığında erkek katılımcıların başarı yüzdeleri kadın katılımcılara göre daha fazladır. Kadınların finansal okuryazarlığı ölçen sorulara verdikleri cevapların erkeklere oranla düşük olması finansal kararlar alırken güçlükler yaşamalarına neden olmaktadır. Bunun nedeninin ise finansal eğitimin yetersizliği olduğu düşünülmektedir.

Tablo 5. Katılımcıların Finansal Durumlarını Yönetme Düzeyine İlişkin Frekans Ve Yüzde Tablosu

	N	YÜZDE %
Oldukça başarılıyım	68	32,2
Orta düzeyde başarılıyım	129	61,1
Başarısızım	14	6,7
Toplam	211	100

Soruyu cevaplayan bireylerin % 61,1’ i finansal durumlarını yönetmede kendilerini orta düzeyde başarılı bulurken, %32,2’ si ise finansal durumlarını yönetmede kendilerini oldukça başarılı bulmaktadır.

Tablo 6. Katılımcıların Gelirlerini Yönetme Kaynağına İlişkin Frekans ve Yüzde Tablosu

	N	YÜZDE %
Ailemden	107	50,7
Okuldan	14	6,6
Arkadaşımdan	25	11,8
Kitap ve dergi gibi yayınlardan	17	8,1
Diğer	48	22,7
Toplam	211	100

Ankete katılan bireylerin %50,7’si gelirlerini harcama ve yönetme bilgilerini ailelerinden öğrendiklerini belirtmişlerdir. Finansal kararlar alırken ailelerin bilgi kaynağı olarak ilk sırada yer alması Jorgensen ve Salva (2010) tarafından yürütülen çalışmaların bulgularıyla örtüşmektedir. En düşük oran ise %6,6 ile okul olduğu görülmektedir. Katılımcıların %22,7’lik kısmının ise seçenekleri kendilerine yakın bulmadıkları için “diğer” ifadesini seçtikleri düşünülmektedir. Bireyin sosyal hayatında olduğu kadar finansal hayatını yönetmede de aile ortamının büyük bir rol oynadığı yukarıdaki tabloda görülmektedir. Bu oran finansal eğitim faaliyetlerinin küçük yaşlarda başlaması gerektiğini göstermektedir. Ayrıca aile faktörünün ilk sırada yer alması aile fertlerinin de (anne-baba vb.) finansal anlamda eğitilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Tabloda bilgi kaynağı olarak okul faktörü düşük bir oran sergilemiştir. Bunun nedeni ise milli eğitim ve üniversite müfredatında finansal eğitime yönelik derslere yer verilmemesidir. Okullarda; finansal eğitime verilen önemin artması, finansal eğitimin ders

programlarına dâhil edilmesi ve finansal okuryazarlık faaliyetlerinin artırılması gençlerin daha bilinçli bireyler olarak yetişmelerini sağlayacaktır.

Tablo 7. Katılımcıların Finansal Durumunu Yönetmedeki Başarı Düzeyleri ile Gelirlerinin Yönetimi ile İlgili Tutumlarını Öğrendikleri Yer Arasındaki İlişkinin Karşılaştırılması

		Aile	Okul	Arkadaş	Kitap ve dergi	Diğer
Finansal durumunuzu yönetmede ne kadar başarılı olduğunuzu düşünüyorsunuz?	Oldukça Başarılıyım	37 (%54,4)	4 (%5,9)	4 (%5,9)	7 (%10,3)	16 %23,5)
	Başarısızım	6 (%42,9)	3 (%21,4)	4 (%28,6)	1 (%7,1)	0
	Orta Düzeyde Başarılıyım	64 (%49,6)	7 (%5,4)	17 (%13,2)	9 (%7)	32(%24,8)
Toplam		107 (%50,7)	14 (%6,6)	25 (%11,8)	17 (%8,1)	48 %22,7)

Tablo da katılımcıların gelirlerini harcama ve yönetme bilgilerini nereden öğrendikleri sorusu ile finansal durumlarını yönetmede ne kadar başarılı oldukları soruları arasında çapraz tablo yöntemiyle karşılaştırma yapılmıştır. Analiz sonucunda finansal durumlarını yönetme konusunda oldukça başarılı olduklarını söyleyen 37 kişi gelirlerini harcama ve yönetme bilgilerini ailelerinden öğrendiklerini belirtmişlerdir. Aynı şekilde finansal durumlarını yönetme konusunda orta düzeyde başarılı olduğunu ifade eden 64 kişi de gelirlerini harcama ve yönetme bilgilerini ailelerinden öğrendiklerini belirtmişlerdir. Sonuç olarak finansal durumlarını yönetmede başarılı ve orta düzeyde başarılı olan bireylerin gelirlerini yönetmeye yönelik tutumlarını aileden öğrenmiş oldukları söylenebilir.

Tablo 8. Katılımcıların Tasarruf Davranışlarına İlişkin Frekans ve Yüzde Tablosu

Gelecekteki istek ve ihtiyaçlarınız için tasarruf yapar mısınız?	N	%
Evet	177	83,9
Hayır	34	16,1
Toplam	211	100

Tablo da ankete katılan bireylerin % 83,9'u geleceğe yönelik planlar için tasarruf yaptıklarını belirtmiştir. Tasarruf yapan, bütçe ve gelir yönetimini dengeli bir şekilde gerçekleştiren ve finansal piyasaları/gelişmeleri yakından takip eden bireyler, diğer bireylere göre daha çok tasarruf yapma eğilimi göstermektedir. Tasarruf yapmayan bireyler genellikle ev hanımı, öğrenci ve meslek hayatında belirli bir yere gelmiş olan bireylerdir. Ev hanımlarının belirli bir gelirinin olmaması ev ve kişisel ekonomi yönetiminin eşe ait olması tasarruf yapmama nedenleri arasındadır. Öğrenciler henüz okul aşamasında olmaları nedeniyle tasarruf yapmazken, kariyer ve yaş olarak belirli bir düzeye gelen bireyler ise bundan sonraki hayatlarında tasarrufa ihtiyaç duymayacakları inancındadır.

Tablo 9. Kullanılan Bankacılık Ürünlerinin/İşlemlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

	Katılım Hesap.	Finans. İşlemleri	Telefon Banka.	İnternet Banka.	Para Transferi	Kredi Kartları	Kambiyo İşlemleri	ATM	Otomatik Ödeme	Yatırım işlemleri										
Erkek	79	75,2	52	76,5	94	69,1	128	69,9	132	62,8	133	66,5	10	58,8	133	65,2	99	69,2	40	80
Kadın	26	24,8	16	23,5	42	30,9	55	30,1	60	31,3	67	33,5	7	41,2	71	34,8	44	30,8	10	20
Toplam (N)	105		68		136		183		192		200		17		204		143		50	

Kullanılan bankacılık ürünlerinin/işlemlerinin cinsiyet dağılımına bakıldığında erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre daha çok bankacılık ürünlerini/işlemlerini kullandığı görülmektedir. Erkeklerin iş hayatında daha fazla rol alması ve finans, banka, kredi, borsa, yatırım vb. gibi konulara daha aşikâr olması bu farkı açıklayıcı niteliktedir.

Tablo 10. Temel Finansal Kavramların Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Likidite		Birleşik/basit faiz		Tahvil		Hisse senedi		Valör		Enflasyon		Bütçe açığı		Devalüasyon	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Erkek	4	5,5	9	3,1	2	9,5	29	6,2	4	0	34	5	30	6,7	12	6,7
Kadın	4	4,5	9	6,9	6	0,5	6	3,8	6	0	2	5	5	3,3	6	3,3
Toplam	8	00	08	00	18	00	95	00	0	00	06	00	95	00	68	00

Temel finansal kavramların cinsiyet dağılımına bakıldığında, erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre bu kavramlar hakkında daha fazla bilgi sahibi olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 11. Kullanılan Bankacılık Ürünlerinin/İşlemlerinin Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

	Katılım Hesap.		Finansman İşlemleri		Telefon Banka.		İnternet Banka.		Para Transferi		Kredi Kartları		Kambiyo İşlemleri		ATM		Otomatik Ödeme		Yatırım İşlemleri	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
İlköğretim	3	,9	3	,4	3	,2	5	,7	9	,7	2	6	2	1,8	4	,9	6	,2	1	2
Lise	6	5,2	7	0,3	9	4	8	5,3	9	5,1	1	5,5	0	0	3	6,2	3	,1	2	4
Ön Lisans	7	6,2	9	3,2	1	5,4	1	6,9	0	5,6	3	6,5	3	7,6	2	5,7	0	4	3	6
Lisans	5	2,9	9	2,6	0	4,1	6	1,5	2	2,7	3	1,5	7	1,2	2	0,2	0	9	0	0
Lisansüstü	4	2,9	0	9,4	3	4,3	3	3,5	2	1,9	1	0,5	5	9,4	3	1,1	4	3,8	4	8
Toplam (N)	105		68		136		183		192		200		17		204		143		50	

(Not: N sayısı örneklemin hacmini geçmektedir)

Yapılan analiz sonucuna göre en fazla kullanılan bankacılık ürünleri/işlemleri ATM'ler olmuştur. Lisans mezunu bireylerin % 40,2 ile ATM'leri en yüksek düzeyde kullanan grup olduğu görülmektedir. En az kullanan grup ise % 6,9 ile ilköğretim mezunu bireyler olmuştur. Bunun nedenleri ise ATM aracılığıyla yapılan çoğu işlemlerden habersiz olmaları, uygulanacak adımları bilmiyor olmaları ve yanlış yapma korkusu şeklinde sıralanabilmektedir. Tabloda lise mezunu bireylerin kambiyo işlemlerini kullanmadıkları görülmektedir. ATM'lerden sonra kredi kartları ve para transferleri en sık kullanılan bankacılık ürünleri/işlemleri arasında yer almaktadır. En az kullanılan bankacılık ürünleri/işlemleri ise ilköğretim mezunu bireyler tarafından 2 defa, ön lisans mezunu bireyler tarafından 3 defa, lisans mezunu bireyler tarafından 7 defa ve lisansüstü mezunu bireyler tarafından 5 defa işletlenen kambiyo işlemleri olmuştur.

Tablo 12. Temel Finansal Kavramların Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

	Likidite		Birleşik/Basit Faiz		Tahvil		Hisse Senedi		Valör		Enflasyon		Bütçe Açığı		Devalüasyon	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
İlköğretim	2		2	1,9	,7		9	,6	4	5	3	,3	1	,6	7	,2
Lise	8	,2	2	11,1	,2		8	4,4	,8	2	5,5	1	5,9	1		2,5
Ön Lisans	0	0,2	9	8,3	4	1,9	4	7,4	5	,3	4	6,5	4	7,4	5	4,9
Lisans	1	2	2	48,1	0	0,8	2	2,1	0	0	4	0,8	8	0	6	5,2
Lisansüstü	7	7,6	3	30,6	7	1,4	2	1,5	4	0	3	0,9	1	1	9	23,2
Toplam (N)	98		108		118		195		80		206		195		168	

En fazla bilinen temel finansal kavramlardan olan enflasyon seçeneği 206 defa işaretlenmiştir. Bunların içinde en düşük yüzdeyi % 6,3 ile ilköğretim mezunu olan bireyler oluştururken, % 40,8 ile lisans mezunu bireyler oluşturmaktadır. İkinci olarak hakkında en çok bilgi sahibi olunan kavram ise bütçe açığıdır. Bu kavram toplamda 195 defa işaretlenmiştir ve bunun % 40'ını lisans mezunları oluştururken, % 17,4' ünü ön lisans mezunu bireyler oluşturmaktadır. Yine en az yüzdeye % 5,6 ile ilköğretim mezunu bireyler sahiptir. Hakkında çok fazla bilgi sahibi olunmayan kavramlardan biri ise likiditedir. Toplamda 98 defa işaretlenen likidite en çok % 52 ile lisans mezunları tarafından bilinmektedir. Tablonun geneli incelendiğinde en fazla bilinen kavramların enflasyon, hisse senedi ve bütçe açığı olduğu görülmektedir. Söz konusu durumun nedeni son dönemlerde yaşanan ekonomik sıkıntının günlük hayata yansımaları olarak ifade edilebilir. Bireyler özellikle ekonomi ve finans alanında daha bilinçli ve gelişmelerden haberdar olmaya yönelmektedir. Elde edilen verilere göre, hakkında en az bilgi sahibi oldukları kavram ise valör olmuştur.

Tablo 13. Katılımcıların Kredi Kartı Hesap Ekstresinde Bulunan İfadeleri Anlama Düzeyinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Kredi kartı kullanıyorsanız hesap ekstrenizde yer alan ifadeleri anlama düzeyinizi belirtiniz.	N		%		Toplam (N)
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	
Çok iyi	47	8	33,8	11,1	55
İyi	49	23	35,3	31,9	72
Orta	41	32	29,5	44,4	73
Kötü	2	9	1,4	12,5	11
Toplam	139	72	100	100	211

En çok kullanılan bankacılık ürünlerinden biri olan kredi kartı hemen hemen her bireyin hayatında etkili bir rol üstlenmektedir. Özellikle ay sonunda gelen hesap ekstreleri hakkında çoğu birey bilgi sahibi değildir. Tablo da bireylerin hesap ekstrelerinde yer alan ifadeleri anlama düzeylerinin orta derecede olduğunu göstermektedir. Katılımcıların kullandıkları kredi kartının hesap ekstresinde yer alan ifadeleri anlama düzeyinin kadın ve erkeğe göre değişiklik gösterip göstermediği karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda erkek katılımcıların % 35,3'ü hesap ekstresinde yer alan ifadeleri anlama düzeyinin iyi seviyede olduğunu belirtirken, kadın katılımcıların % 44,4'ü ise hesap ekstresinde yer alan ifadeleri

anlama düzeyinin orta seviyede olduğunu belirtmiştir. Genel olarak erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre kredi kartı hesap ekstresinde yer alan ifadeleri anlama düzeyi daha iyi durumdadır. Çoğu ailede bütçe yönetimini erkeklerin yaptığı düşünülürse, harcamalar erkek tarafından karşılanmaktadır ve bu yüzden birey her ay düzenli bir şekilde gelir ve giderlerini kontrol etme ihtiyacı duymaktadır. Olası bir yanlışlık durumunda erken müdahale edebilmek için ekstrede yer alan ifadeleri bilmek zorundadır. Tüm bunlar dikkate alındığında çıkan sonuç normal karşılanmaktadır.

4.3. Katılımcıların Tasarruf Davranışları ve Finansal Durumlarını Yönetme İlişkisi

Katılımcıların tasarruf davranışı ile finansal durumlarını yönetme arasındaki ilişkinin belirlenmesi için parametrik olmayan testlerden Mann-Whitney U testi uygulanacaktır. Katılımcıların finansal okuryazarlığa olan tutumları için hipotezler şu şekildedir:

H_0 : Katılımcıların tasarruf davranışı ile finansal durumlarını yönetme arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H_1 : Katılımcıların tasarruf davranışı ile finansal durumlarını yönetme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Katılımcıların tasarruf davranışları ile finansal durumlarını yönetmeye ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 14. Finansal durumu yönetme Faktörünün Tasarruf Alışkanlığına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Boyut	Tasarruf Alışkanlığı	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	p
Finansal Durumu Yönetme	Evet	77	105,81	18727,50	2974,500	0,902
	Hayır	34	107,01	3638,50		

Katılımcıların tasarruf davranışları ile finansal durumlarını yönetme arasındaki ilişkinin gösterildiği tablo da sıra ortalamasına bakıldığında tasarruf yapanların sıra ortalamasının 105,81, tasarruf yapmayanların ise sıra ortalamasının 107,01 olduğu görülmektedir. Bu iki değer arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı ancak Mann-Whitney U testi sonucu ile anlaşılabilir. Tablo incelendiğinde p anlamlılık değeri 0,05’ten küçük olduğu için, H_0 hipotezi reddedilerek katılımcıların finansal durumu yönetme faktörünün tasarruf davranışları ile arasında anlamlı bir ilişki olmadığı kabul edilmiştir ($U=2974,500$; $p=0,902>0,05$). Tasarruf yapan bireylerin bütçe yönetimi konusunda başarılı olup, gelir-gider dengesini iyi bir şekilde yürütebilmesi bu sonucu destekler niteliktedir.

4.4. Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Davranışları İle Cinsiyet Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi

Katılımcıların finansal okuryazarlık düzeylerinin cinsiyete göre farklılığının belirlenmesi için bağımsız örneklem t testinin parametrik olmayan karşılığı olan Mann-Whitney U testi kullanılacaktır.

Katılımcıların finansal okuryazarlık düzeylerinin cinsiyete olan ilişkisi için belirlenen hipotezler şu şekildedir;

H₀: Katılımcıların cinsiyetleri ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H₁: Katılımcıların cinsiyetleri ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 15. Finansal Okuryazarlık Faktörünün Cinsiyete İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Boyut	Cinsiyet	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	p
Finansal okuryazarlık	Erkek	139	94,63	13153,00	3423,000	0,000
	Kadın	72	127,96	9213,00		

Finansal okuryazarlık için cinsiyete göre sıra ortalamasına bakıldığında erkeklerin sıra ortalamasının 94,63 olduğu, kadınların sıra ortalamasının ise 127,96 olduğu görülmektedir. Bu iki değer arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı ancak Mann-Whitney U testi sonucu ile anlaşılabilir. Tablo incelendiğinde p anlamlılık değeri 0,05'ten küçük olduğu için, H₀ hipotezi reddedilerek finansal okuryazarlık faktörü ile katılımcıların cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu kabul edilmiştir (U=3423,000; p=0,000<0,05). Lusardi ve Mitchell (2011) de çalışmalarında cinsiyet ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı bir farklılık bulmuş ve tüm dünyada erkeklerin kadınlara göre daha yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip olduğunu tespit etmiştir. Bunun sebebi olarak erkeklerin, iş hayatında daha aktif bir rol oynaması ve ekonomi gelişmelerini yakından takip etmek istemesi şeklinde sıralanabilmektedir.

SONUÇ

Finansal okuryazarlık, bireylerin finansal anlamda alacağı kısa ve uzun vadeli kararların, doğru ve zamanında alınmasını sağlayan bilgi ve becerileri kapsamaktadır. Bireyler hayatlarını devam ettirdikleri sürece; sosyal, ekonomik, politik ve teknolojik döngünün bir parçası olmaya devam edeceklerdir.

Finansal okuryazarlık sadece ekonomi terimlerinin bilinmesi, tasarruf yapılması veya fatura ödemelerinin zamanında yapılması olarak sınırlandırılması doğru değildir. Finansal okuryazarlık, tüketicinin finansal anlamda sahip olduğu bilgilerin; finansal beceri, tutum ve davranışlarına yansıtılması olarak ifade edilebilmektedir.

Yapılan bu çalışmada Erzincan ilinde yaşayıp, katılım bankalarında hesabı bulunan bireylerin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi amaçlanmıştır. 211 kişinin katıldığı anketin demografik bulguları incelendiğinde katılımcıların, lisans mezunu olup, özel sektörde çalışan, geliri 3001 TL ile 4500 TL grubunda olan, 28-37 yaş aralığındaki evli erkeklerin çoğunlukta olduğu gözlemlenmiştir.

Her tüketicinin yatırım yapma şekli ve yatırım konusundaki bilgi düzeyi farklıdır. Bu yüzden bireyler gelirlerini yönetme konusunda ilk kararı kendileri verirken, bazen de uzmanlara sorarak da alabilmektedirler. Erzincan ilindeki katılım bankalarında hesabı bulunan 211 kişinin katıldığı ankette, finansal durumunu yönetme konusunda orta düzeyde başarılıyım ve oldukça başarılıyım diyen bireylerin

oranı %90'ı geçmektedir. Bu durum, bireylerin gelirlerini yönetme konusunda kendine güvendiğini göstermektedir.

Finansal okuryazarlık düzeyini ölçmek amacıyla sorulan doğru, yanlış ve fikrim yok şeklindeki 11 sorudan, en yüksek oranda doğru yanıtlanan ifadenin “enflasyon tanımının ve IBAN numarası tanımının” olduğu görülmüştür. Diğer sorulara kıyasla katılımcıların EFT, IBAN ve bankacılık işlemleri konusunda daha bilgili olduğunu söylemek mümkündür. Bunun aksine “enflasyon oranı piyasadaki kredi faiz oranından yüksek ise kredi kullanmak avantajlıdır” ifadesi bu konu hakkında bireylerin bilgi sahibi olmadığının göstergesidir. Bankacılık faaliyetleri ile ilgili ifadelerin kadın ve erkek bireyler tarafından doğru cevaplandırıldığı analiz sonucu elde edilen bulgular arasındadır.

Gelirleri yönetme konusunda bilgi kaynağı olarak aile faktörünün %50 oranla ilk sırada yer alması ailenin, bireyin sosyal yönünün gelişmesinde rol oynadığı gibi, finansal hayatını yönlendirmede de etkili bir faktör olduğunu vurgulamaktadır. Bu sonuç finansal eğitim faaliyetlerine küçük yaşlarda başlanması gerektiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca açık uçlu olarak yöneltilen “diğer” seçeneği %22,7 ile en çok işaretlenen ikinci cevap olmuştur. Verilen yanıtlar arasında işyeri, internet ve kendi tecrübelerim gibi ifadeler yer almaktadır. Analiz sonucunda %6,6 ile okul faktörü an az seçilen cevap olmuştur. Finansal eğitimin ders programına dahil edilmemesi, öğrencilerin okuldan düşük düzeyde finans bilgisiyle bitirmesine neden olmaktadır.

Bireylerin temel finansal bilgi düzeyi kavramlar açısından farklılık göstermektedir. Bireylere yöneltilen temel düzeydeki finans sorularının analizi incelendiğinde, bazı finansal kavramların çoğunluk tarafından bilindiği, bazılarını ise hiç duyulmamış ya da iyi bilinmediği tespit edilmiştir. Bundan hareketle enflasyon, hem kadın hem de erkek katılımcılar tarafından en çok bilinen kavram iken, valör en az bilinen kavram olmuştur. Aynı şekilde finansal okuryazarlık düzeyini ölçen sorulara bakıldığında, bireylerin borsa faaliyetleri konusunda pek fazla bilgiye sahip olmadıkları görülmüştür. Oysa bireylerin temel finansal kavramlar hakkındaki bilgileri sorulduğunda en çok bilinen kavramlardan biri hisse senedi olmuştur. Dolayısıyla, yatırımcıların sık kullandığı hisse senedi kavramı, bireyler tarafından kulaktan dolma şeklinde bilindiği ortaya çıkmıştır. Bu sonuç, bireylerin çoğu finansal kavramlar hakkında bilgi sahibi olmadığı halde işaretleme yaptıklarını göstermektedir.

Çalışmada katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyinin cinsiyete göre farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca göre, erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre başarı yüzdelerinin daha yüksek olduğu söylenebilmektedir.

Katılımcıların kullandığı bankacılık ürünlerinin/işlemlerinin, cinsiyet ve eğitim düzeylerine göre farklılık gösterdiği yapılan analizler sonucunda tespit edilmiştir. Analize göre, erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre daha fazla bankacılık ürünlerini kullandığını söylemek mümkündür. Ayrıca, %40,2 oran ile lisans mezunu bireyler tarafından ATM'lerin kullanıldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra, bireylerin en az tercih ettiği bankacılık ürünlerinin ise kambiyo işlemleri olduğu elde edilen bulgular arasındadır.

KAYNAKÇA

- Al-tamimi, H. A. H. ve Kalli, A. A. B. (2009). Financial Literacy and Investment Decisions of UAE Investors. *The Journal of Risk Finance*, Vol. 10, Iss 5, 500 – 516.
- Almenberg, J. ve Dreber, A. (2015). Gender, Stock Market Participation and Financial Literacy. *Economics Letters*, 137: 140–142.
- Altun, A. (2005). *Gelişen Teknolojiler ve Yeni Okuryazarlıklar*. Ankara, Arı Yayıncılık.
- Atkinson, A. ve Messy, F. (2012). Measuring Financial Literacy: Results of the OECD / International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study. OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, No. 15, OECD Publishing, Paris.
- Bayram, S. S. (2010). Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Uygulama. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Baysa, E. (2015). Finansal Okuryazarlık ve Banka Müşteri Segmentasyonları Üzerine Bir Uygulama. Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Büyüköztürk, Ş. (2015). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı* (Genişletilmiş 21. Baskı), Ankara: Pegem Akademi.
- COMCEC (Standing Committee For Economic and Commercial Cooperation of the Organization of Islamic Cooperation). (2013), “Enhancing Financial Literacy InCapital Market”, Report of the Financial Literacy Task Force of the COMCEC Capital Market Regulators Forum.
- Cude, B.J., Lawrence, F.C., Lyons, A.C., Metzger, K., Lejeune, E., Marks, L. ve Matchmes, K. (2006). College Students and Financial Literacy: What They Know and What We Need to Learn. *Eastern Family Economics and Resource Management Association*, 2006 Conference.
- Clercq, De. B. ve Vender, J.M.P. (2009). Factors Influencing A Prospective Chartered Accountant’s Level of Financial Literacy: An Exploratory Study, *Meditari Accountancy Research*, Cilt. 17, Sayı. 2, 47- 60.
- Er, F., Temizel, F., Özdemir, A. ve Sönmez, H. (2014). Lisans Eğitim Programlarının Finansal Okuryazarlık Düzeyine Etkisinin Araştırılması: Türkiye Örneği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt. 14, Sayı 4, 113- 126.
- Gökmen, H. (2012). *Finansal Okuryazarlık*. İstanbul, Hiperlink Yayınları.
- Gutnu, M. M. ve Cihangir, M. (2015). Finansal Okuryazarlık Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Personeli Üzerine Bir Araştırma. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 3, Sayı 10.
- Güler, E. (2015). Hane halkının Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: Sakarya İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Hogarth, M. J. ve Hilgert, M. (2002). Financial Knowledge, Experience and Learning Preferences: Preliminary Results from a New Survey on Financial Literacy. *Consumer Interest Annual*, Cilt 48, 1-7.
- Hopley, V. (2003). Financial Education: What is it and What Makes it So Important?. *Community Reinvestment Report*, Series, No. 1, Federal Reserve Bank of Cleveland www.clevelandfed.org/CommAffairs/CR_Reports/CRreport.pdf, (23.02.2019).
- Kalaycı, Ş. (2010). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri* (5. Baskı). Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Kandemir, S. (2018). Finansal Tüketicilerin Finansal Okuryazarlık Durumlarının Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi.
- Küçükaslan, A. (2017). Finansal Okuryazarlık: Kayseri İli Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirleri Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Gümüşhane Üniversitesi.
- Loibl, C. ve Hira T. (2005). Self-Directed Financial Learning And Financial Satisfaction. *Journal Of Financial Counseling and Planning*, Cilt. 16, Sayı. 1, 13-14.
- Lusardi, A. (2008). Household Saving Behavior: The Role of Financial Literacy, Information, and Financial Education Programs, NBER Working Paper Series, Working Paper 13824.
- Lusardi, A. ve Mitchell, O. S. (2011). The Outlook for Financial Literacy: National Bureau of Economic Research. NBER Working Paper No. 17077 Issued in May 2011.

- Lusardi, A. ve Scheresberg, C.B. (2013). Financial Literacy and High- CostBorrowing in the United States, Working Paper 18969.
- Nicolini, G., Cude, B., J. ve Swarn, C. (2013). Financial Literacy: A Comparative Study Across Four Countries, *International Journal of Consumer Studies* 37, 689–705.
- OECD INFE (2011), Measuring Financial Literacy: Core Questionnaire in Measuring Financial Literacy: Questionnaire and Guidance Notes for Conducting an Internationally Comparable Survey of Financial Literacy.
- Öztürk, E. (2014). Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi: Süleyman Demirel Üniversitesi Akademik Personel Üzerine Bir Uygulama. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Saraç, E. (2014). Finansal Okuryazarlık ve Dumlupınar Üniversitesi Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Ölçülmesi Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi.
- Sekita, S. (2011). Financial Literacy and Retirement Planning in Japan. *Journal of Pension Economics & Finance*, Cilt. 10, Sayı. 4, 637-656.
- Shaari, N. A., Nurfadhilah, A. H., Mohamed, R. K. M. H. ve Sabri, M. A. J. (2013). Financial Literacy: A Study Amongthe University Students. *Interdisciplinary Journal of Contemporary Research in Business*, Cilt. 5, Sayı. 2, 279-299.
- Temizel, F. ve Bayram, F. (2011). Finansal Okuryazarlık: Anadolu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi (İİBF) Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 12, Sayı 1, 74.
- Wagland, S. (2006). Financial Literacy in theContext of Literacy in General” *Fifth Australian Society of Heterodox Economists Conference*.
- <http://tdk.gov.tr/>.